

USMON NOSIR LIRIKASIDA BIOGRAFIK CHIZGILAR

JONPO'LATOVA GULSHODA QOBIL QIZI

NAVOIY DAVLAT UNIVERSITETI TAYANCH

DOKTORANTI TELEFON NOMER:+998997030178

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada Usmon Nosir lirikasida aks etgan biografik chizgilar, faylasuf shoirning she'rlarida voqelikka nisbatan o'tmish, bugun va kelajak to'g'risida qilgan bashoratlari tahlil ostiga olingan. Qolaversa, ulug' ijodkor haqidagi asl haqiqatlarni ochib bergan Naim Karimovning o'zbek adabiyotshunosligida biografik metod taraqqiyotiga qo'shgan buyuk hissasi haqida so'z boradi.

KALIT SO'ZLAR: tug'yon, pafos, lirika, biografik metod, tutqun, chizgi.

АННОТАЦИЯ: В статье анализируются биографические зарисовки, отраженные в лирике Османа Насира, предсказания поэта-философа о прошлом, настоящем и будущем по отношению к действительности в его стихах. Кроме того, упоминается большой вклад Наима Каримова в развитие биографического метода в узбекском литературоведении, раскрывающий подлинные истины о великом творце.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: пафос, лирика, биографический метод, плен, рисунок.

ABSTRACT: This article analyzes biographical drawings reflected in the lyrics of Osman Nasir, the predictions of the philosopher poet about the past, present and future in relation to reality in his poems. Moreover, Naim Karimov's great contribution to the development of the biographical method in Uzbek literary criticism is mentioned, revealing the original truths about the great creator.

KEYWORDS: pathos, lyrics, biographical method, captivity, drawing.

KIRISH

20-asr adabiyotining zabardast vakillaridan biri, “o‘zbekning Lermontovi”, “Sharqda paydo bo‘lgan Pushkin” nomi bilan o‘zbek she‘riyatiga yashin tezligida kirib kelgan atoqli shoir, o‘lmas ijodkor Usmon Nosirdir. U qanday ulkan qudrat va chaqmoq tezligida o‘zbek adabiyotida paydo bo‘lsa, shunday tezlik va oz fursatda bu maydonni tark etdi. Tark etdiki, o‘zidan o‘chmas iz, tuganmas xazina kabi bir so‘lim bog‘ - she‘riyat bo‘stonini qoldirdi.

Uning hayot va ijod yo‘li haqidagi haqiqatlar har bir adabiyotshunos uchun qiziq; yozilgan, tarjima qilingan, ammo kitobxonlar qo‘liga yetib kelmagan asarlarining topilishi ilm ahli uchun katta shodiyona edi. Bunday mashaqqatli ishga qo‘l urgan, Usmon Nosir hayoti va faoliyatini dalillar va faktlar asosida tiklab adabiyotga tuhfa etgan adabiyotshunos olim Naim Karimov edi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA.

Ushbu maqolani yozishda Naim Karimovning “Usmon Nosir” va “Usmon Nosirning so‘nggi kunlari” kabi ma‘rifiy- biografik romanlari, qolaversa, qator ilmiy maqolalari, ijtimoiy tarmoqlarda bergan intervyulariga tayanildi. Usmon Nosirning Yozuvchilar uyushmasi tomonidan 2021-yilda jamlangan “Ertani sevinib kut” to‘plamidan onasiga xat tarzida yozilgan “Oq yuvib, oq tarab” she‘ridagi biografik chizgilar tahlil ostiga olindi.

TAHLIL.

Shoirning tug‘ma talantiga, tabiat in‘om etgan iste‘dodining yoniga hayot yo‘llaridagi mashaqqatlar o‘zgacha bir teranlik baxsh etdi. Bolaligidanoq otadan yetim qolish, yosh ona bilan nochorlik yillari, keyinchalik, o‘gay ota zulmi ostida kechgan yillar – bularning bari shoirning Samarqand dorilfununida o‘qib yurgan kezlari onasiga xat tarzida yozilgan “Oq yuvib, oq tarab” she‘rida aks etgan.

Esingdami, g‘arib ona,

U qishlarning zahri?

Yuzni momataloq qilgan

U/yillarning/qahri?

[Manba <https://tafakkur.net/oq-yuvib-oq-tarab/usmon-nosir.uz>]

Shoir onasiga o'tmishda kechirgan "og'ir" kunlarini "qishning zahri", "yillarning qahri", "yuzning momataloq bo'lishi" kabi birikmalar, onaga nisbatan esa "g'arib" sifati ishlatilishi she'rdagi badiiy voqelikni anglashga yordam beradi.

Ochlik, yupunlik, nochorlik, himoyasizlik holatidagi ona bag'rida ulg'aygan go'dak o'quvchi ko'z o'ngida gavdalanadi.

Mehribonim, yodga tushdi,

Bir kuni kuz nahori,

Sarg'ayib yerga tushgani

Bir/ko'm-ko'k/yaproqning

[Manba <https://tafakkur.net/oq-yuvib-oq-tarab/usmon-nosir.uz>]

Shoir ko'm-ko'k yaproqning sarg'ayib yerga to'kilishini onaizorning navqiron yoshligi erta tugab, qarilik sari yuz tutayotganiga mengzaydi. Vaholanki bu she'r yozilgan davrda Usmon Nosirning onasi Xolambibi hali qarilik yoshiga yetmagan, to'ng'ich farzand Usmon endi voyaga yetgan davr edi. Naim Karimovning "Usmon Nosir" ma'rifiy-biografik romanlarida keltirilgan ma'lumotlarga ko'ra Xolambibi ikkinchi turmushida ham anchagina qiyinchiliklarga duch keladi. Buning asosiy sababi esa turmush o'rtog'i Nosir hoji va unga o'gay bo'lgan o'g'li Usmon orasidagi konflikt edi. Usmon Nosir juda sho'x, zavqi ichiga sig'maydigan, "yerga ursa ko'kka sapchiydigan" bola bo'lganidan o'gay otaning unga juda g'ashi kelar edi. Nifoq kundan kunga o'sib borib, oxiri ota Usmonni kaltaklaydigan odat chiqardi. Bir kuni Xolambibi uyda bo'lmaganida Nosirhoji Usmonni quduq ichiga oyog'idan osib ketadi. Bir o'limdan qolgan farzandini onaizor maktab- internatga topshirishga majbur bo'ladi. Ancha vaqtgacha, ya'ni Us

“ Oq yuvolmay, oq tarolmay

O'tgan bo'lsang ona

Oq yuvib, oq tarab

Katta qildi zamona

Onajonim, sog' bo'ling, bas,

Sevinchim uchun mening,

O'zim har joyda,

Dilimda-

Mehring o'ti -sening.”

[Manba <https://tafakkur.net/oq-yuvib-oq-tarab/usmon-nosir.uz>]

Shoir shaxsiyatida insoniy fazilatlar bisyor bo'lib, avvalo, uning o'z onasiga bo'lgan munosabatida bular yaqqol ko'zga tashlanadi. Hali yigit yoshidanoq ona mehridan ayro tushib, yana unga qarata

“ Onajonim, sog' bo'ling, bas,

Sevinchim uchun mening” deydigan tafakkurga ega farzand edi Usmon Nosir.

NATIJA VA XULOSA.

Ilk she'riyoq “ Haqiqat qalami”deb nomlangani ijodkorni junbushga keltirgan tuyg'u haqqa, haqiqatga intilish ekanligidan dalolat, aslida. Qisqagina umrida haqiqat, adolat qidirib yashagan ijodkor tuhmat va yolg'onning qurboni bo'ladi. Shoir haqida bizgacha turli xil ma'lumotlar yetib kelgan. Bularni yolg'on va chiniga ajratib bergan, adib hayoti va ijodi haqida o'rganilmagan, sir tutilgan, hattoki, yashirilgan ma'lumotlarni aniqlab, tekshirib adabiyot ahliga taqdim etgan adabiyotshunos Naim Karimov Usmon Nosir umr yo'li haqida shunday deydi:

“Biz Usmon Nosir va boshqa millatdoshlarimizning qabrlarini ziyorat qilganmiz, so'ngra Kemerovo Ichki Ishlar bo'limi arxivida Usmon Nosir delosi bilan tanishganman. U o'sha paytda 10 mingdan ortiq betdan iborat bo'lgan ekan. Bizga yordam bergan Kemerovo

obkomining kotibasi "Sizlar yaxshisi bu ish bilan tanishmanglar. Usmon Nosir haqida sizlarda katta hurmat bor hozir. U juda qiyin sharoitlarda yashagan. Bularni o'rganishlaring sizlardagi ko'tarinkilikni parchalab tashlaydi", degan. Lekin tadqiqotchi albatta har bir narsaning tagiga yetishi kerak. Men o'sha delolar qanchalik qiyin bo'lishiga qaramasdan, Usmon Nosirning tug'ilganidan boshlab, qamoqxonadagi hayotini oyma-oy, yoki hech bo'lmaganda yilma-yil tiklashga harakat qilganman va o'shani kitoblarimda aks ettirganman."

O'zbekiston Respublikasi fan arbobi, professor Naim Karimovning "BBC mehmoni" o'quvchi va tinglovchilari savollariga javoblari. BBC. 2014.

Yuqoridagi ma'lumotlardan ko'rinib turibdiki, Naim Karimov Usmon Nosir haqidagi asarlarining barchasi tarixiy faktlar va hujjatlar asosida yaratilgan. Qolaversa, olim Usmon Nosir haqida

do'sti Ibrohim Nazirning bergan ma'lumotlari yolg'on ekanligini, qamoqda yashab kelgan insonning rost va yolg'on so'zini ajratish mushkul ekanligini isbotlab berdi. Ushbu ijodkorning do'sti Usmon Nosir haqida aytgan uydirmalari o'ziga nisbatan shuhrat orttirish uchungina o'ylab topilganini ma'lum qildi.

Olimning izlanishlari natijasida shular ma'lum bo'lganki, Usmon Nosir asossiz tuhmat asnosida "millatchilikda", "Pushkin va Lermontov asarlarini buzib tarjima qilib, ularni xalqqa qoralab ko'rsatish"da ayblanadi. Har qanday qiyin sharoitlarda yashashi, og'ir dardga chalinishiga qaramasdan u umrining oxiriga qadar ijoddan to'xtamagan. Shoir mahbuslarga ariza yozish uchun beriladigan qog'ozga, hattoki, qog'oz topa olmaganida devorga yozib ijod qiladi. Fanimiz darg'alaridan biri, buyuk bobokalonimiz haqidagi bu va boshqa haqiqatlarni Naim Karimov qalamiga mansub "Usmon Nosirning so'nggi kunlari" ma'rifiy- biografik romanlaridan topish mumkin. Naim Karimov ijodi o'zbek adabiyotida biografik metod rivoji uchun ulkan hissa qo'shganligi bilan xarakterlidir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Naim Karimov. Usmon Nosir . “Sharq” nashriyot-matbaa. 1992
2. Naim Karimov. Usmon Nosirning so'nggi kunlari. “Sharq” nashriyot-matbaa. 1994
3. Usmon Nosir. Ertani sevinib kut. Toshkent “Adabiyot” 2021 120 b
4. Naim Karimov Egmont.Gyote va Usmon Nosir. Usmon Nosir Tanlangan asarlar 2-jild.www.kx-davron.uz
5. O‘zbekiston Respublikasi fan arbobi, professor Naim Karimovning "BBC mehmoni" o‘quvchi va tinglovchilari savollariga javoblari. BBC. 2014.